

Retaule

Josep M. Quintana

La noia que va sortir d'un quadre de Botticelli

JOSEP M. QUINTANA

Pagès editor
2017

319 pàgines, 19 euros

Una noia dispara a un home, al Liceu, durant una representació de *Tosca*, el 12 de setembre de 1930. Així comença la novel·la. L'anècdota té la mateixa funció que l'*obertura* en una òpera perquè inclou alguns dels temes que es reiteraran al llarg de la representació. A la novel·la, com a *Tosca*, hi ha una cantant i hi ha l'assassinat —l'intent si més no— d'un home poderós, capaç de violar i enfangat en les clavegueres del poder, en un context social molt convuls. Després de l'*obertura*, naturalment, comença l'obra.

La noia que va sortir d'un quadre de Botticelli —el títol no és gaire feliç— està estructurada com moltes novel·les històriques: uns personatges de ficció viuen en un context històric determinat del qual depèn la seva felicitat o la seva dissort i, fins i tot, la seva vida. El context, en aquesta novel·la situada entre 1923 i 1939, inclou el pistolisme de les bandositats socials, la dictadura de Primo de Rivera, la proclamació de la República, els fets del 6 d'octubre, l'escàndol de l'estraperlo, la Guerra Civil, la victòria dels franquistes, els camps de refugiats a França o l'inici de la Segona Guerra Mundial. Com és evident, no es tracta d'un sol esdeveniment històric sinó d'una llarga seqüència de fets, cadascun dels quals modifica algun tram de la vida dels personatges: no és, doncs, un quadre sinó un retaule. I en el centre de cadascuna de les caselles hi ha la protagonista en el context singular que determina el que fa —o el que li fan— amb la seva vida.

La història condiona, certament, cada pas dels personatges de la novel·la però no n'és la protagonista, sinó que és l'*atrezzo* de l'acció pròpiament narrativa. Un *atrezzo*, sigui dit de pas, que no hi és per fer bonic sinó per entendre el que els passa als personatges i per entendre, de passada, el que succeï al

nostre país. Per ser més precís: la vida de la protagonista tipifica —sintetitzada en el seu drama particular el drama col·lectiu— la nostra història perquè, en els dos casos —personatge i país— els esdeveniments històrics els destrossen. Tanmateix, la intriga, molt ben dosificada, condimenta eficaçment el relat i la curiositat del lector està garantida. El conjunt, doncs, és atractiu i jo no he pogut deixar la lectura de la novel·la fins que l'he acabada, malgrat reconèixer que és una novel·la, diguem-ne, relativament menor.

Tal com jo ho veig, la feblesa del text rau justament en la primacia dels fets sobre la manera com els personatges els viuen. Perquè els esdeveniments troben en aquesta novel·la una descripció adequada però no l'expressió de tota la complexitat amb què s'experimenten. De fet, no els vivim gairebé mai des de la perspectiva íntima dels personatges. Això no vol dir que aquells fets no siguin impressionants o commovedors, sinó només que la novel·la en deixa constància, per al meu gust, epidèrmica.

No es pot simplificar, perquè hi ha factors que s'orienten a la complexitat inherent a les experiències humanes: en l'esfera privada, per exemple, la sexualitat —víctima i culpable, alhora— de la protagonista, i, en l'esfera pública, la manera com el franquisme fagocita un personatge o la doble repressió que es produï a la Menorca natal de Josep M. Quintana. I, sigui dit de passada, per als que estimem Menorca, l'atenció que la novel·la presta a l'illa —òpera de Maó, inclosa— és molt interessant. En conjunt, però, el narrador omniscient, el to homogeni de la llengua de gairebé tots els personatges o la gestualitat una mica operística d'alguna fa que la novel·la aculli millor la crònica que les vivències.